

ORTADOĞU ENERJİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE: DOĞALGAZ

ÖZET

Dünyadaki önemi gittikçe artan bir enerji kaynağı olan doğalgazın, diğer enerjilere göre hâlihazırdaki kullanım miktarı dünya genelinde petrolden sonra ikinci sırada gelmektedir. Ülkeler açısından enerji temininde çok önemli olan arz güvenliğinin sağlanmasında, ülkelerin doğalgazı temin ettikleri kaynakların çeşitliliği hayati önem taşımaktadır. Dünya doğalgaz rezervlerinin büyük bir kısmının bulunduğu ülkelere komşu olan bir coğrafi konumda bulunan Türkiye'nin dünya doğalgaz ticaretinde inkâr edilemez derecede önemli bir rolü bulunmaktadır. Arz çeşitliliğinin sağlanması açısından Avrupa Birliği ülkelerinin tek alternatifi olan Türkiye'nin bu potansiyelini ülke çıkarları açısından iyi kullanması gerekmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin dünya doğalgaz ticaretinde bugünkü durumunu ve gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan projeleri ele alarak, bu sektördeki sahip olduğu fırsat potansiyelini vurgulamaktadır.

1- GİRİŞ

Ülkelerin sürdürülebilir gelişimleri açısından önemli olan etkenlerin en başta gelenlerinden birisi de **enerji**dir. Bu yüzden, ülkelerde yönetime gelen yöneticilerin uygulayacakları enerji politikaları, ülke bekası yönünden hayati önem taşımaktadır. Ülkelerin enerji alanında sahip olduğu doğal kaynaklar, bunların etkin ve verimli kullanımı, kendi enerji ihtiyaçlarını karşılamak ve dahi dış ülkelere enerji ihracatı yaparak dolaylı olarak ekonomik kalkınmayı sağlamak açısından önem arz etmektedir. Bunun yanında, ülkeler enerjiyi dışarıdan temin etmek durumunda da olabilirler. Türkiye gibi jeopolitik olarak bir geçiş bölgesi olan ülkeler ise aynı zamanda enerji ihracatının geçiş istasyonu görevinde bulunabilirler. Tüm bu olasılık ve ihtiyaçların en rasyonel şekilde karşılanması için ülkelerin yapacağı enerji planlamaları, makro anlamda sürdürülebilir kalkınma açısından önemli roller oynayacaktır.

Ülkelerin yönetimlerini üstlenenler, enerjiyi kesintisiz, güvenilir, temiz ve ucuz yollardan bulmak ve bu kaynakları da mutlaka çeşitlendirmek durumundadırlar. Son yıllarda, sadece enerji temini ve ticaretini kaynak alan planlamalar yerine, **enerji çeşitliliğini ve jeopolitik gerçekleri** dikkate alan enerji güvenliği modelleri yer almaya başlamıştır. (Pamir, 2003).

Ülkemiz, coğrafi ve jeopolitik konumunun sağladığı avantajlarıyla Doğu'nun enerji kaynaklarının Batı'ya aktarılması yönünde ham petrol ve doğal gaz hatları konusunda adeta

bir enerji hattı konumundadır. Bu konumdan kaynaklanan avantajın doğru ve etkili kullanılması, hem ülkemizin enerji arzı açısından hem de fiyat politikalarında belirleyici rol oynaması açısından önem taşımaktadır

Çalışmamızın odak noktası olarak aldığımız ve günümüz enerji kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan doğal gaz çerçevesinden bakacak olursak, Türkiye enerji açısından yüksek orandaki dışa bağımlılığın yanı sıra, doğal gaz ithalatının yaklaşık % 65'i Rusya Federasyonundan yapılmaktadır ve bu durum da, enerji güvenliği açısından önemli sıkıntılara neden olmaktadır (Ulutaş, 2008, 11 Akt: Bayraç, 2010). Buradan anlaşılacağı üzere, Türkiye sadece bir iletim köprüsü olarak değil, aynı zamanda bağımlı bir müşteri konumunda yer almaktadır. İnceleyeceğimiz konu açısından Türkiye'nin doğalgaz talebinden çok, doğalgazın iletimi açısından stratejik önemi ele alınacaktır. Bu bağlamda, üzerindeki önemli doğalgaz hatlarının yanı sıra, yapımına devam edilen ve tasarlanan doğalgaz projeleri ile bu ticarete günden güne artan bir öneme sahip olan ülkemizin, dünya doğalgaz ticaretinde sahip olduğu "uluslararası bir istasyon" olma rolü üzerinde duracağız.

Türkiye'nin dünya doğalgaz ticaretindeki rolünü daha iyi kavramak ve analiz etmek için, öncelikle doğudan gelen doğalgazın en büyük arz sahibi Rusya ve Avrupa'ya aktarılan doğalgazın büyük müşterisi olan Avrupa için önemini anlamakta yarar vardır. Çalışmamızın bir sonraki bölümünde Avrupa ve Rusya'nın doğalgaz gereksinim ve arzlarına dayanan doğalgaz potansiyelleri ele alınacaktır. İlerleyen bölümlerde ise Türkiye'nin doğalgaz ticaretinde etkili olan, sahip olduğu ve olması planlanan doğalgaz iletim hatları üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise bu analizlere dayanılarak, ülkemizin dünya doğalgaz ticaretindeki önemi vurgulanacak ve değerlendirilecektir.

2- RUSYA VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİNDEKİ DOĞALGAZ ARZ- TALEP DURUMU

2.1 Dünyadaki Genel Durum

Dünyada, ancak özellikle Avrupa piyasasında doğalgazın önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bunun çeşitli nedenleri var fakat bunlardan en önemlisi, doğalgazın diğer tüm yakıtlara nazaran daha fazla doğa dostu olması ile birlikte doğalgaz haricindeki birçok enerji kaynağının rezervlerinin geleceğe yönelik kaygılar oluşturmasıdır(Turna, 2003).

Dünyada yaşanan sıcak ve soğuk savaşların temelinde, enerji kaynaklarına sahip olma, taşıma yollarını ve son yıllarda da giderek artan oranda, enerjinin ticaretini kontrol altında

tutma çabaları etkin olmaktadır. Tüm bu gelişmelere paralel olarak da, küreselleşme kavramının çağrıştırdığı tüm olumlu olguların yanında, dev enerji şirketlerinin ve uluslararası büyük sermayenin; uluslararası enerji ticaretini, kendi çıkarları doğrultusunda ve en az riskle gerçekleştirebilme ve çerçevede yapacakları yatırımları en kısa ve güvenli yoldan geri alma ve en fazla kar edebilme çabalarının ürünü olan, çeşitli “piyasa” yasalarının ve yapısal düzenlemelerin, tüm dünya ülkelerine empoze edilmeye çalışıldığı bir süreç yaşanmaktadır(Pamir,2003)

Dünyada kanıtlanmış doğalgaz rezervi 189.712 milyar metreküp düzeyinde bulunmaktadır. Ortadoğu bölgesi, tıpkı petrolde olduğu gibi doğalgaz rezervi bakımından da dünyanın en zengin bölgesi konumunda yer almaktadır. Ortadoğu ülkeleri 75.540 milyar metreküp doğalgaz rezervlerine sahiptir. Bir başka deyişle dünya doğalgaz rezervinin yaklaşık %40’ı Ortadoğu bölgesinde yer almaktadır. Ortadoğu’nun ardından en zengin rezervler, 60.487 milyar metreküp ile içerisinde Rusya’nın da bulunduğu Doğu Avrupa ve eski Sovyet Cumhuriyetleri bölgesinde bulunmaktadır. Bununla birlikte ülkeler bazında, dünya rezervinin yaklaşık %24’ünü elinde bulduran Rusya, sahip olduğu 44.900 milyar metreküp ile en fazla doğalgaz rezervine sahip ülkedir (OPEC, 2009:23, Akt: Öztürk, 2012).

Pamir’e göre Enerji kaynaklarını “sürekli emre amade” bulundurabilmesinin, 3 temel yolu vardır(Pamir,2003):

Birincisi; ülkenin kendi kaynak potansiyelini doğru saptamak ve bunu geliştirerek en uygun biçimde enerjiye dönüştürmektir.

İkincisi; yurt dışındaki kaynakların aranması ve üretilmesi sürecine, kendi şirketlerimizle katılarak ve bu kaynaklarda hisse sahibi olarak, enerji üretimimiz için gerek duyulan kaynaklar ve bunların taşınma yolları üzerinde kontrol elde edebilmektir.

Üçüncüsü ise; ilk iki yolun yetersiz kaldığı durumlarda, ya da stratejik-ekonomik amaçlarla, kısa-orta ya da uzun vadeli olarak, ithalata yönelmektir. İthalatın zorunlu görüldüğü durumlarda, dikkate alınması gereken en önemli ilkelerden birisi de, kaynak çeşitliliğinin sağlanmasıdır.

Ülkeler adına kritik önem arz eden bu yollar, politika üretim süreçlerinin anahtarları olmaktadır. Son dönemlerde dünyanın Ortadoğu üzerinde yoğunlaşan çıkar çatışmaları ve bundan kaynaklanan gerilim, aslında arka planda bu yönde üretilen politikaların öncü sarsıntılarıdır.

Tablo 1. Doğalgaz Rezervlerinin Coğrafi Dağılışı (trilyon m³).

Ülkeler	1989	%	1999	%	2009	%
Rusya	n/a	n/a	42.44	28.6	44.38	23.7
İran	17.0	13.9	25.0	16.8	29.61	15.8
Katar	4.62	3.8	11.16	7.5	25.37	13.5
Türkmenistan	n/a	n/a	2.59	1.7	8.1	4.3
Saudi Arabistan	5.22	4.3	6.15	4.1	7.92	4.2
B.A.E	5.65	4.6	6.0	4.0	6.43	3.4
ABD	4.73	3.9	4.74	3.2	6.93	3.7
Cezayir	3.25	2.7	4.52	3.0	4.5	2.4
Venezüella	2.99	2.4	4.15	2.8	5.67	3.0
Nijerya	2.83	2.3	3.51	2.4	5.25	2.8
Irak	3.12	2.5	3.29	2.2	3.17	1.7
Endonezya	2.65	2.2	2.62	1.8	3.18	1.7
Avustralya	0.96	0.8	1.99	1.3	3.08	1.6
Çin	1.02	0.8	1.37	0.9	2.46	1.3
Malezya	1.61	1.3	2.48	1.7	2.38	1.3

Kaynak: Akpınar, 2011, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011

2.2 Avrupa Birliği'nde Durum

Giderek büyüyen AB, mevcut kaynakların gittikçe artan enerji ihtiyacını karşılamada yetersizliği karşısında giderek artan enerji tüketimini Kuzey Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz kaynaklarının tükenmekte olması, sosyal güvenlik ve işçilik maliyetleri nedeniyle kömür üretiminin düşmesi gibi nedenlerle ithalat ile karşılamak durumundadır(Koçaslan,2011). AB'nin mevcut durumdaki enerji tüketimi %36.9 ile petrol, %24 ile doğalgaz, %17.8 ile kömür, %14 ile nükleer enerji, %7.1 ile yenilenebilir kaynaklardan sağlanmakta ve IEA'nın verilerine göre Çin ile ABD'den sonra dünya enerji tüketiminde üçüncü, dünya petrol ve doğalgaz tüketiminde ise ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır (Türkiye Avrupa Vakfı, agis, 2011 Akt: Koçaslan, 2011). Son yıllarda ise Avrupa'daki ekonomik bunalım ve fiyatların yüksekliği nedeniyle doğalgaz tüketimi %9.9 oranında azalmıştır(BP,2012). Doğal gaz tüketim miktarının uzun vadede petrol tüketimini geçeceği varsayımı, tükenen petrol rezervlerinin hızının doğalgaz rezervlerine göre mevcut durumu göz önüne alındığında, bu rakamlardan etkilenmeyecektir.

Avrupa'nın dünya boyutundaki enerji ithalat durumuna bakacak olursak, Petrol tüketiminin %81'ini, doğalgaz tüketiminin %54'ünü ve katı yakıtların %38'ini yabancı kaynaklardan tedarik eden Avrupa Birliği, küresel enerji piyasasında ithalatta birinci konumdadır(Europen Comission,2006 Akt: Yorkan,2009). Avrupa Komisyonu tarafından Mart 2006'da yayımlanan "Güçlendirilmiş, Rekabetçi ve Güvenilir Enerji için Avrupa Stratejisi" başlıklı raporda; iklim değişikliği tehlikesi ile mücadelede doğalgaz kullanımının ne kadar önemli olduğu

belirtilmektedir(Koçaslan,2011). Genişleyen AB, mevcut kaynakların gittikçe artan enerji ihtiyacını karşılamada yetersizliği karşısında giderek artan enerji tüketimini Kuzey Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz kaynaklarının tükenmekte olması, sosyal güvenlik ve işçilik maliyetleri nedeniyle kömür üretiminin düşmesi gibi nedenlerle ithalat ile karşılamak zorundadır. Bu durum "Enerji Arzının Doküman Güvenliği Teknik Geçmişi" (Özet) Yeşil Kitap COM 2000 (769) komisyon raporunda birliğin kömür üretim maliyetlerinin dünya ortalamasından 3-4 kat daha fazla oluşu, AB üye devletlerinin yerli üretimi desteklemek istemeyişleri, jeolojik koşulların elverişli olmaması ve işçi haklarını düzenleyen kanun ve yönetmeliklere ilişkin sorunların varlığı ile ilişkilendirilmektedir(Yorkan, 2009) Bu bakımdan AB, enerji ve dolayısıyla doğalgaz ithalatına bağımlı bir durumdadır. Bu yönden Türkiye ve onun doğalgaz iletimindeki stratejik konumu, AB enerji politikalarının da önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

İthalat yönünden AB, Rusya'nın en büyük müşterisidir. Avrupa Birliği'nin ana doğalgaz tedarikçisi Rusya'nın transit ülkelerle yaşadığı sorunlar sonucunda ortaya çıkan kesintiler ile, Rusya'ya artan bağımlılık ve bu durumun yaratacağı sorunlar gündeme gelmiştir. Eski Sovyet Bloğu'nda olan ülkelerin ve Avrupa Birliği Ülkeleri'nin doğalgaz konusunda Rusya'ya olan bağımlılık oranları incelendiğinde; Finlandiya, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovakya, Makedonya % 100 oranında doğalgaz bakımından Rusya'ya bağımlı iken, bu ülkeleri %97'lik oranla Bulgaristan, %89 ile Macaristan, %87 ile Sırbistan, %86 ile Polonya, %82 ile Yunanistan, %74 ile Çek Cumhuriyeti, %66 ile Ukrayna, %65 ile Avusturya, %64 ile Türkiye, %39 246 ile Romanya, %36 ile Almanya, %32 ile Hırvatistan, %27 ile İtalya ve %25 ile Fransa izlemektedir (Gülşen, 2009:48 Akt:Koçaslan,2011)). Avrupa Birliği, son yıllarda bu Rusya bağımlılığını azaltmak adına yenilenebilir enerji kaynakları alanındaki çalışmalara yoğunlaşmıştır.

2.3 Rusya'da Durum

Rusya doğalgaz ve petrol kaynaklarının ihracatından önemli derecede gelir elde etmektedir. Fiyatlar serbest bırakılmış, özelleştirme büyük ölçüde tamamlanmış ve ekonomi en azından birçok diğer pazar ekonomileri kadar uluslararası rekabete açık hale gelmiştir. Rus ekonomisi 2003-2008 arasında yıllık ortalama yüzde 6'nın üzerinde büyüme göstermiştir. Bu büyüme, 1998-1999 krizinden sonraki dönemde gerçekleşen gelişmelerden ve petrol-doğalgaz gelirlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır(Egeli,2008).

Rusya'nın doğalgaz ticaretindeki önemi şüphesiz ki sahip olduğu doğalgaz kaynakları ve rezervlerinden ileri gelmektedir. Rusya'nın son on yıldaki rezervlerini baz alarak ileriye dönük bir takım tahmini genellemeler yapacak olursak, durum şu şekildedir:

“ Rusya, doğalgazda 1.680 trilyon feet küp (Tcf) rezerviyle, dünyanın en büyük rezervlerine sahiptir. 2006 yılında doğalgaz üretimi 23.2 Tcf'e, doğalgaz ihracatı ise 6,6 Tcf'e ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Hem üretimde hem de ihracatta dünyada birinci sırada yer almaktadır. 2030 yılında gaz üretiminin 31,1 Tcf olması beklenmektedir.10 Ülkenin en büyük üreticisi yıllık üretimin %85'ni karşılayan devlet şirketi olan Gazprom'dur. Gazprom'un enerji üretimi yıllık ortalama %1-2 büyümektedir. Petrolde olduğu gibi doğalgazda da eski üretim sahalarında kapasite düşüşü görülmektedir. Ancak üretime yeni açılan sahalarda üretim artışıyla toplam üretim pozitif geçmiştir. Zapolnoye ve Sakhalin adasında üretime başlanan başlıca rezervlerdir. Sakhalin adasından çıkarılacak doğalgazın bir bölümünün Kuzey Akım boru hattı projesi çerçevesinde Almanya'ya ihracatı, bir bölümünün de LNG olarak Kanada'ya ihraç edilmesi beklenmektedir. En büyük doğalgaz ihracatçısı olan Rusya, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye doğalgaz ihraç etmektedir. Türkiye, Ukrayna ve Almanya'nın ardından Rusya'dan doğalgaz ithal eden ülkeler arasında üçüncü sırada yer almaktadır”(Egeli,2008)

Bu veriler ışığında, Rusya'nın dünya küresel politikasındaki belirleyici gücünün büyük kısmının, sahip olduğu enerji kaynaklarına dayandığını inkâr edemeyiz. Ülkemiz Türkiye ise bu büyük enerji kaynağının dünyaya ulaşımında önemli bir role sahiptir. Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir köprü konumundaki ülkemiz, bu enerji iletimi açısından adeta bir istasyon görevindedir. Şimdiki bölümde ise Türkiye'nin üzerinden geçen ve geçmesi planlanan doğalgaz hatlarını inceleyeceğiz.

3- TÜRKİYE'NİN DÜNYA DOĞALGAZ TİCARETİNDEKİ ROLÜ

Bu bölümde, Türkiye'nin üzerinden geçen ve geçmesi planlanan doğalgaz boru hatları kısaca tanıtılacaktır. Bu boru hatları tanıtılırken verilen bilgiler direkt olarak kaynaklardan aynen alınmıştır. Alıntı yapılan kaynaklar genel olarak konu sonunda belirtilmiştir.

3.1 Türkiye’de Bulunan Doğalgaz Boru Hatları

Rusya –Türkiye Doğalgaz Boru Hattı (Batı Hattı)

Eylül 1986’da, ENKA ve ortağı Spie-Capag (Fransa) BOTAŞ ile Rusya Doğalgaz Boru Hattı'nın inşası için sözleşme imzaladılar.

Marmara Denizi'nde maksimum 90 m derinlikte, Ambarlı-Pendik ve Dil İskelesi-Hersek arası toplam 118 km, kıydan uzak boru hattı da dâhil, 842 km'lik 36–24 inç doğalgaz boru hattı Türkiye’nin Bulgaristan sınırından Ankara’ya uzanmaktadır. Sözleşmedeki diğer büyük işler, 20 MW kompresör istasyonu, 11 azaltma ve ölçüm istasyonu, 9 pig istasyonu, 32 hat vanası, sevk merkezi, 3 bakım merkezi ve telekomünikasyon ve telekontrol sistemlerini içermekteydi.

Boru hattının, Türkiye’ye Ukrayna içinden, 70 barg basınç altında yıllık 14 milyar m³ doğalgaz temin kapasitesi vardır. Bu Türkiye’nin mevcut tüketiminin %75’ine eşittir. Proje, US Exim, JEXIM, Coface ve ECGD gibi birçok ihracat kredisi kuruluşu üzerinden finanse edilmişti(<http://www.enka.com/trtr/Enka.aspx?MainID=67&ContentID=274&SubID=290&ReferenceID=115>)

Doğu Anadolu Doğalgaz Ana İletim Hattı

Bu proje ile başta İran olmak üzere doğudaki kaynaklardan alınacak doğal gazın boru hattı ile Türkiye’ye taşınması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, 08.08.1996 tarihinde İran ile Türkiye arasında Tahran’da Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre; doğal gaz alımı 3 milyar m³ ile başlayıp, yıllar itibarıyla artarak plato periyotta 10 milyar m³/yıl’a ulaşacaktır.

Yaklaşık 1.491 km uzunluğunda, 48" ve 16" arasında değişen Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattı Doğubayazıt'tan başlayıp, Erzurum, Sivas ve Kayseri üzerinden Ankara'ya uzanmakta, bir branşman da Kayseri, Konya üzerinden Seydişehir'e ulaşmaktadır.

Haziran 2001 sonu itibarıyla tım boru hattı sistemi gaz alabilir duruma gelmiş, İnan Bazargan'daki Ölçüm İstasyonu'nun tamamlanmasıyla 10.12.2001 tarihinde İnan'dan gaz alımı başlamıştır.

Ayrıca, proje kapsamında yapılan Doğubayazıt Kompresör İstasyonu (CS-11), İnan - Türkiye sınırından yaklaşık 35 km uzaklıkta, toplam kurulu gücü yaklaşık 30 MW olan üç kompresör ünitesinden oluşan bir istasyon olup, 2003 yılında tamamlanarak devreye alınmıştır(<http://www.botas.gov.tr/icerik/tur/projeler/yatirimbiten.asp>).

Rusya-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Mavi Akım)

Mavi Akım Projesinin başlangıcı 15 Aralık 1997 'de imzalanan anlaşmaya dayanmaktadır. Bu anlaşmaya sonucunda 2001 yılında Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz sevkiyatı başlamıştır. Rusya Federasyonu'yla Türkiye arasında 1988'de faaliyete geçen Ukrayna-Moldavya-Romanya ve Bulgaristan hattını izleyen başka bir boru hattı olmasına rağmen bu hattın verimli çalışamaması; gönderilen gaz miktarının istikrarsız oluşu, kış ayının soğuk geçtiği dönemlerde ara ülkelerin haber vermeksizin ülkemize gelen doğal gaz miktarını azaltmalarını önemli enerji sorunlarının doğmasına sebep olmaktadır. Türkiye bu dönemlerde ücretini peşin olarak ödediği doğal gazı alamıyordu. Bu nedenlerle Türkiye ve Rusya Federasyonu arasında doğrudan bir boru hattı döşenmesi fikrinin doğmasını sağladı. İlk planlamaya göre hattın kapasitesi 16 milyar metreküp olarak belirlenmiştir.

Hattın planlama aşamasından başlayarak açılışının yapıldığı 17 Kasım 2005 tarihine kadar 8 yıllık bir süre geride kaldı. Aslına bakılırsa Türkiye 2002 yılından bu yana boru hattından düşük miktarlarda ve aralıklı olarak doğal gaz ithalatı yapmaktaydı. 2002 yılından Kasım 2005 tarihine kadar geçen sürede yaklaşık 5 milyar metreküp gaz Türkiye tarafına pompalanmıştır. 17 Kasım 2005 tarihinde ise gaz nakli anlaşması resmen yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmaya göre Türkiye her yıl Rusya'dan 16 milyar metreküp gaz almayı taahhüt etmiştir. Hattın mevcut yıllık kapasitesi de yaklaşık bu değerde bulunmaktadır (<http://www.alternaturk.org/maviakim.php>).

Türkiye- Yunanistan Doğalgaz Boru Hattı

AB Komisyonu INOGATE (Interstate Oil and Gas Transport to Europe) Programı çerçevesinde, Hazar Havzası, Rusya, Orta Doğu, Güney Akdeniz ülkeleri ve diğer uluslararası kaynaklardan sağlanacak doğal gazın Türkiye ve Yunanistan üzerinden, Avrupa pazarlarına nakli için Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi geliştirilmiştir.

Söz konusu Projenin birinci aşaması olarak belirlenen Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı 36" çapında ve 211 km'si Türkiye, 85 km'si Yunanistan sınırlarında olmak üzere toplam 296 km uzunluğunda olup, hattın Karacabey Marmara Denizi (Değirmencik) arası 121 km, Marmara Deniz Geçişi (Kızılcaterzi) 17 km, Trakya kesimi de 73 km'dir. Ayrıca projenin Meriç - Evros Nehri 420 metrelik geçişi de yatay sondaj çalışması ile yapılmıştır. Boru hattı İpsala sınır noktasında Yunanistan'a giriş yaparak Gümülcine'de sona ermektedir.

Proje ile ilgili olarak hazırlanan Hükümetlerarası Anlaşma, T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Yunanistan Kalkınma Bakanı tarafından 23.02.2003 tarihinde Selanik'te imzalanmıştır. Doğal Gaz Alım Satım Anlaşması 23.12.2003 tarihinde BOTAŞ ve DEPA

arasında imzalanmış olup, Yunanistan'a yapılacak gaz arzının 2006 yılında 250 milyon m³ ile başlaması ve 750 milyon m³'e ulaşması öngörölmüştür.

Türkiye-Yunanistan DGBH Projesi'nin Kara Kısmı'nın (Faz-I) inşaat çalışmaları 30.07.2007 tarihinde, Deniz Geçişi'nin (Faz-II) inşaat çalışmaları 05.07.2007 tarihinde ve Meriç-Evros Nehir Geçişi'nin (Faz-III) inşaat çalışmaları 18.08.2007 tarihinde tamamlanmıştır.

Yapımına Temmuz 2005 tarihinde düzenlenen Temel Atma ve Kaynak Töreni ile başlanan hattın 18.11.2007 tarihinde açılış töreni yapılmıştır (<http://www.botas.gov.tr/icerik/tur/projeler/yatirimbiten.asp#01>).

(<http://www.gazetegercek.com/resim/09/07/itgi-boru-hatti-projesi-ilerliyor-1.jpg>)

Azerbaycan Türkiye Doğalgaz Boru Hattı (şahdeniz)

Azerbaycan'da üretilecek olan doğal gazın Gürcistan üzerinden Türkiye'ye taşınması amacıyla BOTAş ve SOCAR (Azerbaycan Devlet Petrol şirketi) arasında 12.03.2001 tarihinde anlaşma imzalanmıştır.

Bu kapsamda geliştirilen Azerbaycan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'nin yapım ihalesine 3 faz halinde çıkmış ve Faz-I ve Faz-II kısımlarının sözleşmeleri 04.05.2005 tarihinde, Hanak Kompresör ve Türkgözü Ölçüm İstasyonlarının yapımını içeren Faz-III kısmının sözleşmesi ise 23.09.2005 tarihinde imzalanmıştır.

Kars ili Posof ilçesindeki Türkiye-Gürcistan sınırından başlayan yaklaşık 113 km uzunluğunda ve 42'' çapındaki Azerbaycan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Faz-I

kısmı 30.12.2006 tarihinde tamamlanmış, ayrıca proje kapsamında Ardahan iline gaz arzı sağlanmıştır.

Azerbaycan-Türkiye DGBH Projesi Faz-1 kısmı kapsamındaki 42” çapındaki hattın bitim noktasından başlayan, Erzurum-Horasan yönünde uzanan yaklaşık 113 km uzunluğunda ve 42” çapındaki Azerbaycan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Faz-II kısmı 09.03.2007 tarihinde tamamlanmış ve Kars iline gaz arzı sağlanmıştır (<http://www.botas.gov.tr/icerik/tur/projeler/yatirimbiten.asp#01>).

([http://www.tpa.gov.tr/tpfiles/userfiles/images/haritason\(2\).jpg](http://www.tpa.gov.tr/tpfiles/userfiles/images/haritason(2).jpg))

3.2 Yapılması Planlanan Doğalgaz Boru Hattı Projeleri

Türkiye’de bulunan doğalgaz boru hatlarının yanı sıra yapılması planlanan, yapılması devam eden doğalgaz boru hatları da bulunmaktadır. Bu bölümde bu projeleri inceleyeceğiz. Bölümün tamamı Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ) ‘nin resmi internet sitesinden alınmıştır(<http://www.botas.gov.tr/index.asp?id=3>).

Türkiye- Yunanistan- İtalya Doğalgaz Boru Hattı (ITGI) Projesi

2007 yılında işletmeye alınan Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı, Güney Avrupa Gaz Ringi’nin ilk halkasını oluşturmaktadır. 2018 yılında Yunanistan-İtalya bağlantısının da devreye alınmasıyla İtalya pazarına da erişim imkânı sağlanacaktır.

Proje kapsamında, plato seviyede Yunanistan’a 3,6 bcm/yıl ve İtalya’ya 8 bcm/yıl olmak üzere toplam 11,6 bcm/yıl hacmindeki gazın Hazar kaynaklarından sağlanarak Türkiye

üzerinden taşınması planlanmaktadır. Projenin kara kesimi Gümölcine (Komotini)'den Yunan Adriyatik kıyısına kadar 592 km, deniz geçişi kesimi ise 212 km. uzunluğunda olup, azami derinlik 1.450 m olarak öngörülmektedir.2007 yılında Roma'da ölkelerin enerjiden sorumlu bakanları tarafından Hükümetlerarası Anlaşması (IGA) imzalanan proje, Avrupa'ya doğal gaz temin edecek önemli projelerden biridir.

NABUCCO Doğalgaz Boru Hattı Projesi

Ortadoğu ve Hazar Bölgesi doğal gaz rezervlerini Avrupa pazarlarına bağlamayı öngören Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya (Nabucco) Doğal Gaz Boru Hattı ile Avusturya'nın Avrupa'da önemli bir doğal gaz dağıtım noktası olma özelliğinden de faydalanılarak bölge ölkelerin gaz taleplerindeki gelişmelere göre Batı Avrupa'ya ulaşılması amaçlanmaktadır.

Mevcut şartlara bakıldığında, Azerbaycan (Şahdeniz), Irak, Türkmenistan ile diğer Hazar kaynaklarından temin edilecek doğal gazın taşınması öngörülmektedir. Uzun vadede Arap Doğal Gaz Boru Hattı ile Mısır ve İran başta olmak üzere diğer çevreleyen kaynaklardan da doğal gaz taşınması planlanmaktadır. Şubat 2002'de Şirketimiz, Bulgargaz (Bulgaristan), Transgaz (Romanya) ve OMV Erdgas (Avusturya) arasında projeye ilişkin ilk çalışmalar başlatılmıştır. Daha sonra MOL (Macaristan) şirketinin de katılımı ile 11 Ekim 2002 tarihinde İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır.

Nabucco hattının yapımı ile ilgili çalışmaların tek bir elden yürütölmesi amacı ile Nabucco Uluslararası Doğal Gaz Boru Hattı Şirketi (NIC) kurulmuştur. Alman RWE firması 2008 yılında 6. ortak olarak projeye katılmıştır. Bu katılım sonrasında her bir ortağın hissesi %16,67 olarak yeniden belirlenmiştir. Ortaklardan MOL Şirketi %16,67 oranındaki hissesini, bağlı ortaklığı olan FGSZ Ltd.'ye Kasım 2011'de devretmiştir.

Taşıma kapasitesi yakıt gazı hariç 31 bcm/yıl olan hattın teknik fizibilite çalışmalarının sonuçlarına göre besleme hatları dâhil boru hattı güzergâh uzunluğunun, 2.512 km'si Türkiye kesimi olmak üzere, toplam 3.825 km olması planlanmaktadır.

Boru hattı ile ilgili Mühendislik ve ÇED çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve hattın yapım, işletme ve bakımından sorumlu olmak üzere Nabucco Doğal Gaz Boru Hattı İnşaat ve

İşletmeciliği Ltd. şti. (NNC T¼rkiye) 18 Haziran 2010 tarihinden itibaren faaliyetlerini s¼rd¼rmektedir. Halen projenin T¼rkiye kısmı m¼hendislik ve çevresel etki değerlendirmesi (ED) alışmaları Nabucco Yerel şirketi (NNC T¼rkiye) tarafından y¼r¼t¼lmektedir.

Proje Ortakları arasında yapılan çalışmalar sonunda 13 Temmuz 2009 tarihinde H¼k¼metlerarası Anlaşma (IGA), 8 Haziran 2011 tarihinde ise Proje Destek Anlaşmaları (PSA) imzalanmıştır.

Diğer yandan, şah Deniz Faz II Projesi'nde ¼retilen doğal gazın T¼rkiye'nin doğal gaz boru hattı sistemi ¼zerinden taşınmasını içeren H¼k¼metlerarası Anlaşma'nın 25 Ekim 2011 tarihinde T¼rkiye ile Azerbaycan arasında imzalanmasının ardından Nabucco Projesi Ortakları tarafından s¼z konusu doğal gazın T¼rkiye'den sonra Avrupa'ya Nabucco Projesi ile taşınması amacıyla girişimde bulunulmasına karar verilmiştir. NIC tarafından bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda T¼rkiye'nin batı sınırına ulaşan doğal gazın Bulgaristan'dan itibaren Nabucco Doğal Gaz Boru Hattı ile taşınmasına y¼nelik Nabucco Projesi Batı B¼l¼m¼ ("Nabucco West") kavramı geliştirilmiştir. NIC, Nabucco Projesi Ortakları adına 16 Mayıs 2012 tarihinde şah Deniz Konsorsiyumuna Nabucco Projesi Batı B¼l¼m¼ne y¼nelik tarife teklifini vermiştir.

şah Deniz Faz II Projesi'nde ¼retilen doğal gazın T¼rkiye içerisinde m¼stakil Anadolu Geçişli Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ile taşınmasına y¼nelik olarak 26 Haziran 2012 tarihinde H¼k¼metlerarası Anlaşma ve Ev Sahibi ¼lke Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaların imzalanmasının ardından şah Deniz Konsorsiyumu 28 Haziran 2012 tarihinde 'Nabucco Batı' Projesini ¼retecekleri doğal gazı Orta Avrupa'ya ulaştıracak proje olarak duyurmuştur.

Anadolu Geçişli Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP)

Azerbaycan'ın SOCAR şirketi ile şirketimiz arasında s¼rd¼r¼lmekte olan m¼zakereler neticesinde şah Deniz Konsorsiyumu'nun ¼reteceđi Faz II gazından yıllık 10 milyar m³ hacmin BOTAş doğal gaz iletim sistemi kullanılarak Yunanistan veya Bulgaristan sınırından Avrupa t¼keticilerine transit iletimine y¼nelik çalışmalar yapılmıştır. Sonrasında, geniş kapsamlı bir şirketlerarası Mutabakat Zaptı 7 Haziran 2010 tarihinde BOTAş ve şah Deniz Konsorsiyumu (SDC) adına SOCAR tarafından İstanbul'da imzalanmıştır. IGA ve Transit Anlaşmalar Paketi ise 25 Ekim 2011 tarihinde İzmir'de imzalanmıştır.

IGA'da alternatif olarak kayıt altına alınan ve gerekirse BOTAŞ doğal gaz iletim sistemi yerine müstakil boru hattı projesi olarak tasarlanan ve daha sonra Anadolu Geçişli Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) olarak adlandırılan projeye yönelik olarak 24 Aralık 2011 tarihinde iki ÷lkenin Enerjiden Sorumlu Bakanları arasında Ankara'da Hükümetlerarası Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Hükümetlerarası Mutabakat Zaptı'nın hükümleri kapsamında yapılan çalışmaların sonucunda 26 Haziran 2012 tarihinde İstanbul'da iki ÷lkenin Enerjiden Sorumlu Bakanları arasında Hükümetlerarası Anlaşma, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı şirketi arasında Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı sistemine ilişkin Ev Sahibi ÷lke Anlaşması, BOTAŞ ile SOCAR arasında ise Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattına ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TAP)

Avrupa'ya gaz iletimi amacıyla İsviçre'nin EGL şirketi tarafından geliştirilen bu projenin başlangıç noktası Yunanistan'ın Selanik şehridir. Bu noktaya kadar Türkiye ve Yunanistan'ın mevcut altyapısının kullanılması öngörülmekte, Arnavutluk ve Adriyatik Denizini geçerek İtalya'ya ulaşması planlanmaktadır. Projenin Temel Mühendislik çalışması Mart 2007'de tamamlanmış olup, detay mühendislik ve izinlere yönelik çalışmalar sürmektedir.

EGL şirketi TAP'ın yanında IAP (Ionian - Adriatic Pipeline) ile Batı Balkan Koridoruna açılımı da önermekte, TAP Projesinin Türkiye - Yunanistan - İtalya Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (ITGI) ile rekabet eden değil birbirini tamamlayan özellikte olduğunu vurgulamaktadır. şirketimiz, TAP/IAP Projelerini, Batı Balkan/Adriyatik ÷lkelerine ve özellikle Arnavutluk, Kosova, Makedonya ve Bosna-Hersek Cumhuriyetlerine de gaz temini için değerlendirmektedir.

2009 yılında TAP kapsamında Türk ve İsviçre Enerji Bakanlıkları arasında gaz transitinin de dahil olduğu geniş tabanlı bir Enerji İşbirliği Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Proje, şah Deniz Konsorsiyumu tarafından doğal gazın Güney Avrupa'ya ulaştırılmasında potansiyel güzergah olarak duyurulmuştur.

Irak- Türkiye Doğalgaz Boru Hattı Projesi

Irak'ın kuzeyinde yer alan doğal gaz sahaları için saha geliştirme, üretim, gaz işleme ve boru hattı yapımını içeren entegre bir proje 1996 yılında Irak ile imzalanan anlaşmalar ile

gündeme gelmiştir. 2003 yılında Irak' ta meydana gelen yeni siyasi gelişmeler neticesinde Şirketimiz, TPAO ve Shell ile görüşmelere başlamıştır. Söz konusu üç şirket arasında 2008 yılında Irak'tan Türkiye'ye doğal gaz ihracatı konusunda bir Mutabakat Zaptı imzalanarak, çalışma Irak-Türkiye Gaz İhraç Projesi (ITGEP) adını almıştır. Mutabakat Zaptı'nın ilgili taraflar için potansiyel doğal gaz arama ve üretim fırsatları ile komşu ülkelerle olası bağlantıları da içerecek şekilde Türkiye'deki doğal gaz altyapısının değerlendirilmesi bakımından bir çerçeve oluşturacağı ve anlaşmanın Irak gibi ülkelerin kendi iç talepleri karşılandıktan sonra artan doğal gazı Türkiye'ye ve Avrupa'ya ihraç etmelerine imkân tanıyacağı belirtilmiştir.

15 Ekim 2009 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Irak Petrol Bakanlığı arasında Türkiye ile Irak arasında bir doğal gaz koridoru geliştirilmesine dair Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Söz konusu Mutabakat Zaptı Irak doğal gazının Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya transit taşınması ile iki ülke arasında bir doğal gaz koridoru geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Irak'ta mevcut siyasi durum, ihale süreci ve saha durumlarının Türkiye için pozitif gelişmesi halinde, ITGEP kapsamında orta vadede 10-12 milyar m³/yıl gaz Türkiye'ye ve transit projelerimizle Avrupa'ya ulaştırılacaktır.

Mısır- Türkiye Doğalgaz Boru Hattı Projesi

Doğal gaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve doğal gaz arzının bir kısmının da Mısır'dan sağlanması amacıyla Mısır-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi geliştirilmiştir. Ancak, sonraki gelişmeler neticesinde Mısır gazının "Arap Doğal Gaz Boru Hattı" ile Türkiye'ye sevkiyatı gündeme gelmiştir. Arap Doğal Gaz Boru Hattı'nın bir bölümü tamamlanmış olup, hâlihazırda Ürdün, Suriye ve Lübnan'a Mısır gazı sağlanmaktadır. Mısır'ın Arap Doğal Gaz Boru Hattı'na tahsis edebileceği doğal gaz miktarı halen belirsizliğini korumaktadır. Kısa dönemde, artan arz açığının kapatılması için Suriye'ye doğal gaz temin edilmesi gündeme gelmiş olup; söz konusu hattın Türkiye'nin doğal gaz iletim sistemine bağlantısını sağlayacak Türkoğlu-Kilis Boru Hattının inşaatı devam etmektedir.

Hazar Geçişli Türkmenistan – Türkiye- Avrupa Doğalgaz Boru Hattı Projesi

Türkmenistan - Türkiye - Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi ile Türkmenistan'ın güneyindeki sahalarda üretilen doğal gazın Hazar geçişli bir boru hattı ile Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, 1998 yılında Türkiye ve Türkmenistan Devlet Başkanları tarafından bu projenin gerçekleştirilmesine yönelik bir Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre; 30 milyar m³ Türkmen gazının 16 milyar m³'ü Türkiye'ye, 14 milyar m³'ü Avrupa'ya taşınacaktır. 1999 yılında, Şirketimiz ve "Türkmenistan Hidrokarbon Kaynaklarının Kullanımı İçin Türkmenistan Devlet Başkanı Nezdinde Yetkilendirilmiş Mercii" arasında, 16 milyar m³ doğal gaz alımı için 30 yıl süreli Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması imzalanmıştır.

(<http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/analizler/dogalgaz.jpg>)

3.3 Türkiye'nin Doğalgaz Ticaretinde Jeopolitik ve Stratejik Açından Önemi

Çalışmamızın henüz başında değindiğimiz üzere, ülkeler açısından enerji kaynaklarının sürekliliği ve bu doğrultuda da çeşitliliği çok önemlidir. Ülkelerin enerji taleplerinin devamlı bir şekilde karşılanması açısından en önemli kriterlerden biri olan kaynak çeşitliliği, politik anlaşmazlıklarda, yüksek fiyatlarda, alternatif kaynaklardan alım yapılabilmesi açısından önemli rol oynamaktadır.

Özellikle Avrupa ülkelerinin enerji kaynaklarını çeşitlendirmesi açısından Türkiye, geniş rezervlere sahip olan doğu ülkeleri ile Avrupa arasında çok önemli bir coğrafî konuma

sahiptir. Türkiye, Dünya’da bilinen doğalgaz ve petrol rezervlerinin %70’nin kendisine komşu bölgelerde bulunuyor olması nedeniyle enerji pazarında önemli transit ülke olma potansiyeline sahiptir. Türkiye’nin son dönemde geliştirdiği enerji politikaları transit ülke olma özelliğini pekiştirmeye yöneliktir. Böylelikle Türkiye, enerji üreticisi olmamasına rağmen dünya enerji pazarında önemli bir aktör olmayı hedeflemektedir(Pamir,2003). Sadece boru hatları değil, aynı zamanda sıvılaştırılmış doğalgazın(LNG) kara ve deniz yoluyla ulaştırılması açısından da etkin bir role sahiptir. . Ortadoğu ve Hazar Bölgesini, Akdeniz ve Avrupa’ya bağlayan neredeyse tüm kara ve deniz güzergâhları Türkiye’den geçmektedir. Boru hatları ile taşımanın orta ve uzun vadede daha düşük maliyetlerle yapılmasından dolayı özellikle doğalgaz boru hatları kurulması yönünden Türkiye birçok açıdan en rasyonel geçiş bölgesi olmaktadır. Bu rasyoneliteyi sağlayan durumların başında, ülke istikrarı ve en kısa ulaşım hattı olma özelliği gelmektedir.

Ülke istikrarı dediğimizde akla, ülkenin her alanda politikaları ve izlediği süreçler gelmelidir. Aslında, bu değişkenlerin hepsi birbirine bağlıdır. Bir ülkede sıkça iç karışıklıklar, yaşıyor, siyasi iktidarlar sürekli değişiyor, komşu ülke politikaları çok iyi seyretmiyor ise bu ülkede istikrardan söz etmek oldukça zordur. Bu değişkenler aynı zamanda ülkenin ekonomik istikrarını da etkileyecektir. Böyle bir durum, doğal gaz boru hatlarının bağlı olduğu diğer kaynak ve alıcı ülkelerde de kafa karışıklığı yaratacaktır. Siyasi iktidarların sürekli değişmesi boru hattı projelerinin devamlılığını, yapılan anlaşmaların ileri vadedeki sağlığını bozabilecektir. Ayrıca yaşanabilecek ekonomik bunalımlar da gaz alımlarını etkileyebilecektir. Cümleyi tersten okuyacak olursak, enerji alanındaki çıkarlar, ülke politikalarını da etkileyebilir. Örneğin; Avrupa Birliği’nde son yıllarda yaşanan ekonomik bunalımdan dolayı, doğalgaz tüketimi de düşmüştür. Bunun yanında, Rusya ile dünya doğal gaz rezervlerinin önemli bir kısmına sahip olan Ortadoğu birçok siyasi çatışmanın yaşandığı bir bölgedir. Bu bölgeler arasından Türkiye, birinci dünya savaşı sonrasında günümüze kadar diğerlerine nazaran en istikrarlı ülke olmuştur. Bu yönüyle ve Uluslararası politikalarıyla Türkiye, batı temelli NATO gibi anlaşmalara ortak oluşu ve doğu için de Müslüman bir ülke olması nedeniyle, siyasi olarak da mükemmel bir geçiş ülkesi durumundadır.

Avrupa Birliği açısından arz çeşitliliği oluşturmanın önemine değinmiştik. Özellikle Rus doğalgaz şirketi Gazprom, ürettiği doğalgazın 2/3’sini AB’ye satmaktadır. Bu yönden Rusya için büyük bir müşteri olan AB’ye toplam ihracatın %41’i yapılmaktadır. Bu, Rusya açısından olumlu bir durum olsa da AB açısından bir bağımlılık göstergesidir. AB bu yüzden gözünü

son dönemlerde Ortadoğu'ya çevirmiştir. Ortadoğu'dan gelecek doğalgazın iletimi için en gözde ülkeyse Türkiye'dir.

Uluslararası politikalara yön veren enerji politikalarına değinecek olursak, ülkemizin "Mavi Marmara" olayından sonra İsrail ile girdiği olumsuz ilişkilerden sonra, yaşanan "Özür Dileme" krizini hatırlayalım. Bu olaydan 3 yıl sonra, 2013 yılının mart ayında gündeme düşen "İsrail Özür Diledi" açıklaması yapıldı ve İsrail'in bunu reddetmedi. Şu günlerde ise ülke gündeminde, İsrail ile Avrupa'ya açılacak olan bir doğalgaz hattı projesi hakkında konuşuluyor. İsrail bölgesinden çıkarılacak doğalgazın Avrupa'ya ulaştırılmasındaki en rasyonel hat Türkiye üzerinden geçmelidir. Bunun nedeni ise, İsrail'in bölgedeki tek müttefiki olarak görünen Güney Kıbrıs ve buradan deniz içinden döşenecek batıya uzanan bir hattın daha maliyetli olmasıdır. Karadan döşenen boru hatları daha ucuzdur. Denizden yapılacak bir boru hattının güvenliğini sağlamak için İsrail ayrıca askeri harcamalar yapmak zorunda da kalacaktır. Böyle bir durum yapılacak projenin karlılığını büyük oranda düşürmektedir. Bunun yanında önceden İsrail gündeminde olan Mısır hat bağlantı üzerinden Türkiye'ye açılma projesi de Mısırdaki yaşanan olaylardan sonra sekteye uğramıştır. Türkiye'nin olası böyle bir projeden çıkarı ise hem gaz arzını çeşitlendirmek hem de dolaylı olarak Kıbrıs sorununda avantaj elde etmek olabilir. Bu projeye rakip bir proje olarak Esad'ın rakip bir projesi kamuoyuna düşmüştür. Çok daha zengin bir kaynak olan İran kaynağından çıkacak olan doğalgazın, Suriye'ye oradan ise Akdeniz'e ulaştırılmasının planladığından söz edilmektedir. Bunun yanında Türkiye, birçok doğalgaz hattı projesinin içinde yer alarak gelecekte bir enerji santrali ülkesi olma gayesindedir. Bunların en önemlilerinden biri Azerbaycan'la birlikte yürütölen TANAP projesidir.

Bu arada son günlerde gündemde olan bir diğer iddia ise, Kuzey Irak'tan Türkiye'ye çekilmesi düşünölen doğalgaz boru hattı. Bu gibi gelişmelere Rusya ve müttefiki Suriye yönetiminin sıcak bakmayacağı aşikârdır. Fakat değindiğimiz tüm bu olay ve olasılıklar üzerine anlatma amacında olduğumuz şey, doğalgaz kaynaklarının büyük bir bölümüne yakınlığımız ve jeopolitik konumumuz açısından, ne kadar stratejik bir öneme sahip olduğumuzdur.

4- SONUÇ

Dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda, enerjiye olan gereksinim her geçen gün artmaktadır. Isınma, elektrik üretme, ulaşım gibi farklı alanlarda kullanılan doğalgaz ise hem kaynak çokluğu açısından hem de çevreye zararlı etkisinin az olmasından dolayı çok

tercih edilen bir enerji çeşididir. Bu enerji dünyanın büyük bir kısmında petrolden sonra ikinci sırada gelmektedir.

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle doğalgaz ticaretinde çok önemli bir konumdadır. Bunun önemli nedenlerinden biri dünya doğalgaz rezervlerinin yarısından fazlasına sahip olan ülkelerle komşu durumunda olmasıdır. Osmanlı dönemindeki “İpek Yolu” na benzetilebilecek faydaları sağlayacak bu enerji koridoru Türkiye açısından vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Gerek ülke istikrarı gerek arz güvenliği bakımından Türkiye, AB ve diğer talep edici ülkeler açısından çok çekici bir alternatiftir. Bu durumun iyi kullanılması Türkiye açısından büyük bir fırsattır. Rusya gibi arzın büyük bir bölümünü karşılayan ülkelerin çıkarlarına ters düşebilecek bir durum niteliği taşıyan Türkiye alternatifi, AB ve ABD için de büyük bir çıkar niteliğindedir. Uygulanacak yerinde uluslararası politikalarla, Türkiye kendi çıkarlarına en iyi şekilde hizmet edecek projeler içinde yer almalı, bu adımlarda da ülkenin ekonomik, siyasi ve askeri istikrarını sürdürmelidir. Zira ülke istikrarı, bu çekiciliği yaratan önemli etkenlerden biridir. Arz ve talep oluşturan ülkelerin büyük bir çoğunluğu için enerji iletimi konusunda vazgeçilmez tek ülke durumunda olan Türkiye, yapacağı anlaşmalarla, bu projelerden alabileceğini en büyük verimi almalı ve ülke vizyon ve stratejilerini de bu avantajını kullanarak, geçmiş ve geleceğin güvencesi olan enerji sistemleri üzerine kurmalıdır.

KAYNAKÇA

- 1) Akpınar, Erdal, (2011), "Jeoekonomik Önemi Giderek Artan Bir Enerji Kaynağı: Doğalgaz", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3 Summer 2011, p. 119-136, **TURKEY**
- 2) Bayraç, Naci. H (2010) "Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1). 115.
- 3) BP, (2012). *Statistical Review of World Energy*
- 4) Egeli, Pınar, (2008), "Rusya Federasyonu İle Türkiye'nin Ekonomik İlişkilerinin Analizi", 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008, DEÜ İİBF İktisat Bölümü

- 5) Kantörün, Ufuk, (2010), "Bölgesel Enerji Politikaları ve Türkiye", Bilge Strateji, Cilt 2, Sayı 3, Güz 2010
- 6) Koçaslan, Gelengül,(2011), "Avrupa Birliği'nin Doğalgaz Politikası ve Bu Eksende Türkiye'nin Önemi" İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi Cilt:61, Sayı:2.
- 7) OPEC (2009). Annual statistical bulletin.
- 8) Öztürk, Zafer, (2012) "Ortadoğu'ya Yönelik Politikalar, Türkiye ve Ekonomik İstikrar", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 8, Sayı 17, 2012.
- 9) Pamir, A. Necdet (2003), "Dünyada ve Türkiye'de Enerji, Türkiye'nin Enerji Kaynakları ve Enerji Politikaları", Metalurji Dergisi.
- 10) Turna, K.Emrah (2003, "Avrupa ve Asya Arasında Bir Enerji Köprüsü: Türkiye", Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı, Sayı:10, S:7.
- 11) Türkiye Avrupa Vakfı: <http://www.turkiyeavrupavakfi.org/index.php/arastirma-yorum/basinda-cikanlar/2046-enerji-politikasi.html> (Erişim Tarihi 11.02.2011).
- 12) Ulutaş M. (2008). "Küresel Enerji Savaşları ve Türkiye'nin Konumu", Cumhuriyet Enerji, EMO Yayını, Sayı: 1, Ocak-2008, Ankara.
- 13) Yörkan, Arzu, (2009), "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'ye etkileri", Bilge Strateji, Cilt 1, Sayı 1.

KULLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

- 1) <http://www.botas.gov.tr/>
- 2) <http://www.enka.com/trtr/Enka.aspx?MainID=67&ContentID=274&SubID=290&ReferenceID=115>

- 3) <http://www.botas.gov.tr/icerik/tur/projeler/yatirimbiten.asp>
- 4) <http://www.alternaturk.org/maviakim.php>
- 5) <http://www.gazetegercek.com/resim/09/07/itgi-boru-hatti-projesi-ilerliyor-1.jpg>
- 6) [http://www.tpao.gov.tr/tpfiles/userfiles/images/haritason\(2\).jpg](http://www.tpao.gov.tr/tpfiles/userfiles/images/haritason(2).jpg)
- 7) <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/analizler/dogalgaz.jpg>